

Döden som icke-existens

Jag kommer att i denna korta artikel behandla den personliga, individuella döden som om den vore medvetandets totala icke-existens; ett tillstånd, där den mänskliga kroppens och själens funktioner ännu inte börjat i tiden eller också helt utslocknat efter en tid, så att därefter ingen varseblivning varit möjlig för den person det gäller. Jag vill dock betona att denna min definition inte är att betrakta som en metafysisk arbetshypotes i den meningen, att jag för närvarande utgår ifrån att döden *är* just sådan. Jag har här endast för avsikt att försöka komma tillrätta med en, som jag tror, mycket vanlig föreställning om döden, nämligen att den, *om* den faktiskt är sådan jag beskrivit den ovan, kan innebära en försämring jämförd med förnimmelsen av lust, lycka, salighet etc. Såvitt jag förstår, kommer denna uppfattning bli till synes i en uppsats av Sven Bjerstedt: "Fruktan inför döden?" (FT 1983: 1). Där heter det: "Om en person i sitt levande tillstånd upplever lust, innebär det döda tillståndet en försämring" (s 8).

Jag vill nu bestämt hävda, att det aldrig kan vara bättre att leva än att vara död, inte ens i stunder av optimal salighet. I följande exempel har jag valt Adam, eftersom han enligt legenden var den första människan, och därför att han var salig i paradiset (före syndafallet). Hur är det med tiden före Adams skapelse, och tiden efter hans dödsfall, dvs vad innebär tiden "utanför Adam" för Adam själv? Han kan ju inte uppfatta den. Har han det bättre, då han lever salig i Edens lustgård, än då han är död? I så fall måste döden vara till nackdel för honom. Eftersom Adams död är en negation (Adams icke-förnimmelse), är denna nackdel negativ, dvs den kan inte uppfattas av Adam själv, när han är död. Det inses då lätt, att nackdelen inte existerar, så länge Adam lever salig. Då har han ju (skenbart) positiv fördel. Den måste alltså existera, när han "är död". Vi måste emellertid, (detta går inte alls att komma ifrån), sätta begreppet "Icke-existens" i Adams ställe, då han är död. Annars har ju ingen förändring ägt rum från det levande till det döda tillståndet (eller omvänt). Det är alltså icke-existensen, som skulle ha den negativa nackdelen. Icke-existensen måste då på något sätt vara förfördelad, närmare bestämt så, att den inte kan uppfatta salighet. Detta resonemang är orimligt. Nackdelen måste ju gälla Adam och inte negationen. Icke-existensen kan varken

uppleva eller värdera något. *Den* kan alltså inte ha det sämre i *något* avseende. *Den* kan naturligtvis inte uppfatta hur det är att inte kunna uppfatta. Det är sant, att *den* är negativ, men *inte* sant, att detta skulle vara till nackdel för *den*. För icke-existensen är det likgiltigt att Adam inte existerar. Nackdelen måste givetvis innebära att döden förhindrar salighet *för Adam*; inte för negationen. Men döden förhindrar salighet för *den*, som *inte* existerar. *Den*, som inte existerar, är identisk med icke-existensen (döden). Döden förhindrar salighet för döden. Korrekt blir detta: det är sämre för icke-varat att vara ett icke-vara än det är för Adam att vara ett vara, om Adam är salig. Det är inte sämre *för Adam*! Då Adam lever salig, är inte nackdelen där. Då nackdelen skenbart är, är inte Adam där. Men det måste han faktiskt vara, om nackdelen skall existera. Gå miste om salighet, det kan inte icke-existensen göra, ty det skulle betyda att *den* saknar något i varseblivningshänseende, och i så fall måste *den* vara vid medvetande. Att tala om *den* döde som individen Adam blir en uppenbar motsägelse, om man samtidigt påstår att hans icke-perception är det faktiska tillståndet. Men byt ut "icke-existens" mot "ingen", och rätt svar erhålles: ingen har nackdel av att inte kunna uppfatta (ha) förnimmelser av lust, lycka etc. (Det är kanske enkläst att tänka sig *den* faktiska situationen före Adams skapelse. Då existerar ingen människa, som kan ha det sämre i *något* avseende.)

Nu invänder någon säkert, att i så fall kan det heller aldrig vara *bättre* att vara död än att leva, eftersom ingen har den negativa fördelen. Men jämförd med ett klart uppfattbart, verkligt lidande (osalighet), är döden en negativ fördel. Det är sant att ingen har *den*, men *den måste inte uppfattas* för att existera. *Den* existerar *ändå*. Ja, icke-perception (icke-någon, ingen) är förutsättningen för dess existens. Insikten om detta är avgörande för förståelsen av relationerna livet—döden; (negativ nackdel förutsätter *någon* och är alltså en motsägelse. *Den* kan inte existera i icke-existensen). *Den*, som är död, kan inte utsättas för lidande. En sten kan inte lida, om *den* verkligen är död. Icke-existensen förhindrar att stenen, som i varseblivningshänseende är icke-existensen själv, kan lida. Döden är alltså till fördel för döden. Det hjälper inte att invända: "Men det är *den* lidande vi talar om!" Det är inte alls *den* lidande personen, som diskuteras; det är hans döda kropp. Denna kan i varseblivningshänseende inte skiljas från stenen. Kroppen har, liksom allt annat dött i universum, negativ fördel utan att ha en aning om detta.